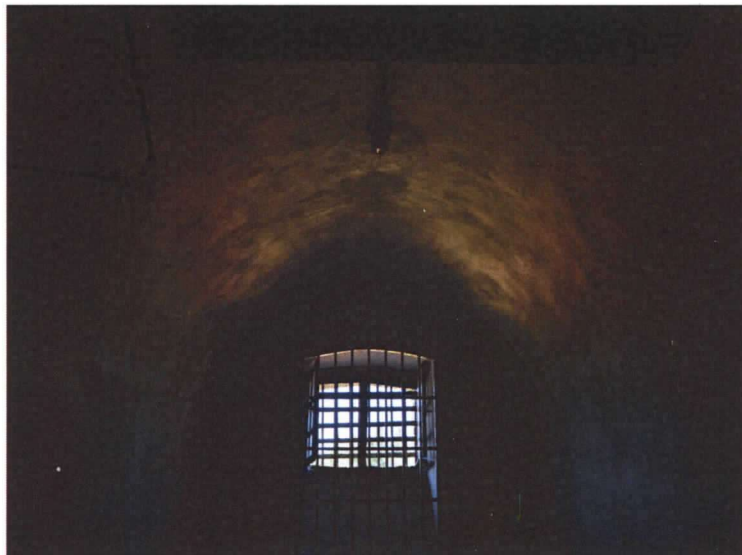

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a

„veszprémi várbörtön”

települési értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

dr. Jagudits Katalin

Veszprém, 2017. október 10.

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Veszprémi Törvényszék

2. A javaslatot benyújtó személy adatai:

Név: dr. Némethné dr. Szent-Gály Edit Katalin, a törvényszék elnöke

Levelezési cím: 8200 Veszprém, Vár u. 19.

Telefonszám: 06-88/577-500

Emailcím: elnok_veszprem@veszpremit.birosag.hu

A kapcsolattartó személy adatai:

Név: dr. Jagudits Katalin bírósági titkár

Levelezési cím: 8200 Veszprém, Vár u. 19.

Telefonszám: 06-88/577-500

Emailcím: jaguditsk@zirc.birosag.hu

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: a veszprémi várbörtön

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:

agrár- és élelmiszergazdaság

ipari és műszaki megoldások

természeti környezet

egészség és életmód

kulturális örökség

turizmus

épített környezet

sport

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: Veszprém

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

települési

tájegységi

megyei

külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

A veszprémi várbörtön épülete Veszprém szívében, a várhegy nyugati oldalán helyezkedik el. Míg a középkorban a veszprémi várfal tövében kialakított üregekben őrizték a rabokat, addig 1723-ban már törvény írta elő a megye számára, hogy egyéb funkciók mellett állandó épületben biztosítsa a foglyok elhelyezését. A régi megyeháza épülete 1754 és 1763 között épült meg. A megyeház földszintjén három, közvetlen világítás és szellőzés nélküli „carcer”-t, a pincszinten ajtó és ablak nélküli, körülbelül 60x60 cm-es búvónyíláson megközelíthető üregekben további cellákat alakítottak ki. Az 1793-ban kezdődő átépítést, börtönbővítést csak az igazgatási tevékenység során használt további földszinti helyiségek elvonásával tudták megoldani, ezért a megyeház szűkössé vált. A helyhiány orvoslására, az épület korszerűsítésére és átépítésére több terv is született, melyek közül végül a régi megyeháza mögött, a nyugati várfalon kívül bővített, ötszintes épület ötlete valósult meg. A ma is önálló épületszárny 1853-ra készült el. A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvénycikk az igazságszolgáltatás és a közigazgatás szétválasztását rendelte el, mellyel az addig a vármegye fennhatósága alatt működő fegyházak felügyelete 1871-től az

ügyészség irányítása alá került. Az új megyeházát 1887-ben avatták fel, a régi megyeházát pedig a törvényszék vette használatba. Az igazságszolgáltatási feladatok ellátását az akkori épület méretei nem tették lehetővé, ezért 1901-ben Wagner Ödön tervei alapján újabb bontási-építési munkálatok kezdődtek. Végül 1906 augusztusára elkészült a törvényszék és a börtön máig fennálló épületegyüttese.

Az épület az átadását követően egészen 2003 májusáig – az ország egyik legrégebbi börtönépületeként – büntetés-végrehajtási intézményként működött. 2003-ban az egykori várbörtönből a fogvatartás szempontjából lényegesen kedvezőbb körülményeket biztosító épületbe költöztették a terhelteket, s az üresen maradt több szintes épület vagyongazdálkodási jogát a megyei bíróság kapta meg.

Az épület úgynevezett -1. és -2. szintjét a törvényszék irattározási célokra hasznosítja, a -3. szint körülményei azonban az ítélkezési funkciók ellátására még közvetve sem voltak alkalmasak. A törvényszék vezetése kereste a hasznosítás egyéb módját, így merült fel a műemlék jellegű épület kiállítási célokra történő hasznosításának gondolata. A védett építészeti környezetben található várbörtön magas színvonalon történő bemutatása a nagy múltú, többek között Veszprém megye történelmét és régészetét kutató Laczkó Dezső Múzeum munkatársainak szakértelmét és tudását igényelte. A törvényszék – hosszas előkészítést követően – 2015. április 27. napján kötött együttműködési keretmegállapodást a Laczkó Dezső Múzeummal az egykori várbörtön -3. szintjének múzeumi-kiállítási célokra történő kialakítására. A szerződő felek elsődleges célja, az "Élet a mínusz harmadikon – várbörtön a 21. században" című kiállítás 2015. május 6-i ünnepélyes megnyitójával valósult meg.

A tárlatban jelenleg látható egy Mindszenty József-emlékszoba, a fogvatartottak életét és a várbörtön történetét bemutató kiállítási egység, a „Bakonyi betyárok a pandúrok kezén” című bemutató, továbbá megtekintetők a cellák, a börtönkápolna, az őrtorony, a parancsnoki szoba és a vizesblokk. Emellett interaktív filmvetítés is várja a látogatókat. 2015. október 23-án ünnepélyes keretek között nyílt meg az 1956-os kiállítási egység, amelyben egy egykori börtöncella Brusznay Árpád középiskolai tanárnak és '56-os mártírnak állít emléket, az ún. Könnyek Szobája a forradalom áldozataira emlékeztet, a harmadik cella pedig a forradalmat követő megtorlás kapcsán a Veszprém Megyei Bíróság udvarán 1967-ben végrehajtott utolsó kivégzést és annak előzményeit mutatja be. 2016. december 6-án újabb, az 1956. december 6-i veszprémi néma nőtüntetés 60. évfordulója alkalmából rendezett tárlattal bővült a kiállítóhely.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

A veszprémi várbörtön az ország egyik legrégebbi börtönépülete, amelynek története szorosan egybeforrt a magyar igazságszolgáltatás és a Veszprémi Törvényszék múltjával. A veszprémi vár szerves része a Vár u. 19. szám alatt található, jelenleg helyi védelem alatt álló törvényszék és várbörtön, mely utóbbi új vonzerőt jelent a -3. szinten kialakított, bárki számára látogatható kiállításnak köszönhetően.

A törvényszék és a múzeum közötti kooperáció eredményeként megvalósult kiállítás teljesen egyedi, unikális program, amely számtalan lehetőséget kínál mindkét intézmény számára, jelentős mértékben hozzájárulva a múzeum, illetve Veszprém városának turisztikai és ismeretterjesztő, valamint a törvényszék, illetve az OBH elnöke által kitűzött stratégiai célok – a Nyitott Bíróság program, a nem igazságszolgáltatási szervekkel történő együttműködés fejlesztése, valamint a bírósági történelem bemutatása és a hagyományápolás – megvalósulásához.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

- BALASSA László: A veszprémi börtön építéstörténete. In Műemlékvédelem 49 (5)/2009.
- BALASSA László: Veszprém. Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest, 2006.
- BALASSA László: Veszprém vármegyed. Pannon Nyomda, Veszprém, 2009.
- BALASSA László és KRALOVÁNSZKY Alán: Veszprém. Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest, 2006.
- DR. LUKCSICS Pál és DR. PFEIFFER János: A veszprémi püspöki vár a katolikus restauráció korában. Egyházmegyei Könyvnyomda, Veszprém, 1933.
- DR. JAGUDITS Katalin - DR. NAGY Ibolya Adél: Emlékkönyv – A Veszprémi Királyi Törvényszék története 1872–1945. OOK-PRESS Nyomda, Veszprém, 2016.
- GUTHEIL Jenő: Az Árpád-kori Veszprém. Monográfiák és forráskiadványok Veszprém történetéből 1., Veszprém, 2008.
- HUNGLER József: A török kori Veszprém. Monográfiák és forráskiadványok Veszprém történetéből 2., Veszprém, 2009.
- KRALOVÁNSZKY Alán: Újabb adatok Veszprém és Székesfehérvár településtörténetéhez. In A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 17/1984.
- LITKEI-SZABÓ Anita – VARGA Erika – NÉMETH-EGRY Emőke: Rejtett kincsek – A veszprémi várbörtön története. Veszprémi Törvényszék, 2014.
- <http://www.ldm.hu/hu/kiallitohelyek/varborton>

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: ---

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképei
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat